

Arbete och välfärd

Gunella Westlander¹, Malin Bolin², John Sjöström, Lisa Schmidt, Michael Tåhlin³, Åke Sandberg⁴, Karin Lundqvist⁵ och Torsten Björkman

¹ Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, ² Avdelningen för Samhällsvetenskap (SHV), Mittuniversitetet, ³ Institutet för social forskning, Stockholms universitet, ⁴ Sociologiska institutionen, Stockholms universitet, ⁵ Castor analys AB

Arbetet är i fokus i detta minisymposium, arbetets organisation och ledning och effekterna i arbetsmiljön. Management är intressant: Hur påverkar olika former de som arbetar? *Välfärd* är det andra gemensamma fokus: Arbetets kvalitet, kvalifikationer, mening och nytta och dess samband med livskvaliteten i övrigt. En bakgrund är boken *Arbete & Välfärd. Ledning, personal och organisationsmodeller i Sverige*, som utkommer i höst.

Med utgångspunkt i sina kapitel i en kommande bok kommer författarna att helt kort att lyfta fram olika aspekter och områden i arbetslivet: Vad vet vi och vem har glädje av den kunskapen?

1. *Välfärdsarbete och organisationsutveckling*

Gunnela Westlander

Mary Parker Follett var en filosof och socialpsykolog som drev socialt välfärdsarbete och organisationsutveckling under 1900-talets början. ”Aktivist för mångfald och integration” är titeln på GW:s bok om Follett, som är ett strålande exempel på en praktiksamverkan som svarar mot modern, interaktiv forskning.

2. *Hållbar organisering av arbetsmiljö – vilken styrning?*

Malin Bolin, John Sjöström och Lisa Schmidt

Hållbar organisering av arbetsmiljö – vilken styrning? Arbetslivets förändring ställer nya krav på hur hållbara arbeten kan utformas. Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) är en lagstadgad struktur för att förbättra arbetsmiljö på arbetsplatser. Trots behoven så utmanas SAM snarare än ökar i betydelse. Hur kommer det sig?

3. *Polarisering och utbildningsexpansion*

Michael Tåhlin

Två vanliga föreställningar i senare års debatt om arbetslivet är (a) att en polarisering av jobbstrukturen har skett och (b) att marginalgruppers etablering på arbetsmarknaden underlättas av mer utbildning. Men polariseringen är i huvudsak en myt och utbildningsexpansionen har effekter som tenderar att motverka dess syfte.

4. *Plattforms kapitalism, delningsekonomi och arbetsmarknad i omvandling*

Åke Sandberg

Plattforms kapitalism eller ömsesidig delningsekonomi – vilka jobb? Det talas mycket om delningsekonomi, såsom airbnb och uber baserade i digitala plattformar. Men handlar det om delning mellan likar eller om köp-sälj, en plattforms kapitalism med tuffa arbetsvillkor för många, andra får nya möjligheter?

5. *Samhällsvetenskaplig arbetslivsforskning – förändringar sedan år 1975*

Karin Lundqvist och Torsten Björkman

Analys av 222 avhandlingar i samhällsvetenskaplig arbetslivsforskning – förändringar sedan år 1975. Avhandlingarna bildar ett lapptäcke av arbetslivets problem och aspekter. Det är svårt att få en helhetsbild. Mer av övergripande teori skulle bidra till en integrerad arbetslivsforskning.

Vart är arbetslivsforskningen på väg? En trendanalys av 222 doktorsavhandlingar från 1975-2017

Torsten Björkman¹ och Karin Lundqvist²

¹Försvarshögskolan, ²Castor Analys AB

Till den kommande boken "Arbete och välfärd – personal, ledning och organisationsmodeller i Sverige" (red. Åke Sandberg) har gjorts en sammanställning av 222 avhandlingar i samhällsvetenskaplig arbetslivsforskning, en sammanställning som är refereebedömd. (Observera att arbetsmedicinsk forskning inte ingår i denna sammanställning.) Genom att stanna vid 222 vill vi markera den preliminära karaktären av vårt urval. Listan kan säkerligen kompletteras, men vi tror att vi fått med tillräckligt många av avhandlingarna för att ge en bild av ämnets omfång och inriktning. Arbetslivsforskning återfinns inte som institutionsnamn. Det finns ingen institution för arbetslivsforskning, men arbetslivsforskning är heller inte identiskt med arbetsvetenskap. I sammanställningen finns med andra ord ett stort antal discipliner representerade förutom arbetsvetenskap; sociologi, psykologi, pedagogik, företagsekonomi, kulturgeografi, genus med flera.

I takt med att vi fått allt fler lärosäten med rätt att bedriva forskarutbildning så har arbetslivsforskningen regionaliserats, mätt med var man doktorerar. Det har skett en remarkabel förändring av könsfördelningen bland de forskare som disputerar på avhandlingar som kan klassas som arbetslivsforskning, från nästan enbart män till en viss övervikt för kvinnor. Det har vidare skett förskjutningar i ämnesstrukturen, sociologi har behållit en stark ställning men i synnerhet arbetsvetenskap har ökat sin andel betydligt.

Artikeln utgör i första hand en granskning av doktorsavhandlingarnas titlar med stöd av de bakgrundsvariabler som antytts ovan; år då disputationen ägde rum, vid vilken institution geografiskt och ämnesmässigt och de doktorerandes kön.

Vår preliminära analys visar att "arbetslivsforskningen" 1996-2017 innehållsligt skiljer sig på ett slående sätt från den arbetslivsforskning som präglade "guldåldern" i arbetslivsforskningens historia, 1975-1995. Till exempel kan vi iaktta ett minskat fokus på industriarbete och ett ökat fokus på tjänstesektorn, i synnerhet vård och omsorg och en stark ökning av avhandlingar med genusrelaterade titlar. En viktig frågeställning vid jämförelse mellan perioderna är om föreställningen om en guldålder är välgrundad, kanske är det nu som vi är med om en guldålder.

Arbetets organisering – forskning, praktik, framtid

Raimo Pärssinen¹, Gunnela Westlander², Malin Bolin³, Ann Bergman⁴, Karin Lundqvist⁵, Åke Sandberg⁶

¹ Riksdagen, ordförande i arbetsmarknadsutskottet, ² Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, ³ Avdelningen för Samhällsvetenskap (SHV), Mittuniversitetet, ⁴ Arbetsvetenskap, Handelshögskolan, Karlstads universitet, ⁵ Castor analys AB, ⁶ Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

Med arbetslivsforskning menar vi forskning där de arbetande är subjekt. Den arbetar med värden och perspektiv som betonar goda och produktiva arbeten, hälsa, kvalifikationer, värdighet och mening, inflytande individuellt och kollektivt. Vi skiljer på arbetslivsforskning och managementforskning där den senare handlar om styrning av arbete. Men att undersöka hur till exempel chefer och företagsledare arbetar är en del i arbetslivsforskningen, liksom studier av hur nya former för styrning och ledning påverkar de arbetande.

Inläggen belyser framtida problem och kunskapsbehov i arbetslivet, och särskilt arbetets organisation, samt forskningens bidrag till praktiken, till insikt och förändring. Aktörerna finns på alla nivåer, från regering och riksdag, via partsorganisationer till arbetsplatser. Vi vill särskilt betona forskningens samspel med arbetsplatserna, som hamnat på undantag de senaste åren.

En tidigare bok om forskning och politik på arbetslivsområdet ger en viss bakgrund: På jakt efter framtidens arbete – utmaningar i arbetets organisering och forskning. Den kan laddas ner fritt här <http://bit.ly/pa-jakt> (Tiden nov 2016). Flera av paneldeltagarna medverkar i en bok som kommer i höst, Arbete & Välfärd.

Bidrag:

1. Arbetsorganisation avgör arbetsmiljön. Så länge som de organisatoriska frågorna inte tas på allvar kommer människor att bli sjuka, rehabiliteras och komma tillbaka till samma arbetsorganisation som gjort dem sjuka. Därför är arbetets organisering viktig för arbetsmiljön och vi behöver forskning. **Raimo Pärssinen**
2. Organisationspsykologisk forskning under femtio år – lärdomar för praktiksamverkan framöver. Sett i ett längre tidsperspektiv växlar formerna för praktiksamverkan över tid. Några jämförelser mellan 60-tal och senare årtionden. **Gunnela Westlander**
3. Arbetsmiljön framöver – vilken styrning och vilken forskning behövs för att åstadkomma förbättringar för olika grupper? **Malin Bolin**
4. Lågkvalificerat servicearbete visar få tecken på att minska, snarare tvärtom. För vissa är dessa genomgångsyren, för andra mer permanenta. Arbetsvillkoren tär både fysiskt och psykiskt och socialt. Hur organisera för ett hållbart servicearbete i framtiden? **Ann Bergman**
5. Analys av 222 avhandlingar i arbetslivsforskning 1975 och framåt: Är inriktningen relevant med hänsyn till framtidens arbetsliv. Genussystemet belyses i allt fler avhandlingar, men sällan klass och intersektionalitet. Få avhandlingar handlar om vad som formar framtidens arbetsliv; globalisering, nya organisationskoncept, digitalisering och AI. **Karin Lundqvist**
6. Arbetslivsforskningen i Sverige, dess omvandling fram till idag - och sen då? En skiss av dess förhistoria och dess utveckling i fem perioder från 1940 till idag. Mot den bakgrunden frågas vad arbetslivet och dess forskning är betjänt av idag i fråga om inriktning och organisering. (Baserat på ett samarbete med professor Torsten Björkman, Försvarshögskolan) **Åke Sandberg**